

ri, seu reddi incognoscibilis, si alioqui in altero Angelo est lumen intellectuale sufficiens de se ad cognoscendum illum actum, et habens speciem repræsentantem illum. Et ita semper manet integra difficultas, cur potentia sufficienter constituta in actu primo respectu talis objecti, illud cognoscere non possit propter solam denominationem extrinsecam libertatis; maxime cum hæc denominatio per idem lumen sufficienter cognosci possit, cognitio actu et principio a quo procedit.

11. *Expenditur tertia.* — Tertia item ratio vel supponit voluntatem unius Angeli operari aliquid per modum luminis, aut specie in alio Angelo, ut cognoscere valeat suum actum quod dicti auctores non admittunt, ut videbimus, vel valde frivola est. Declaratur, quia voluntas Angeli consentientis, ut actus suus ab alio videatur, nullam rationem illuminationis habere potest. Nam illuminatio aut ex parte potentiae, aut ex parte objecti fieri potest; illuminatio potentiae ponit in illa aliquod lumen, illa autem voluntas non ponit aliquod lumen in Angelo, cui talis actus manifestatur, sed illud supponit de se sufficiens, ergo non est illuminatio ex parte potentiae: illuminatio autem ex parte objecti confortat illud ad producendam sui speciem, et ideo quasi complet illud in ratione objecti, sicut fit in objecto visus. At voluntarius consensus Angeli non dat alteri lumen, aut speciem ad cognoscendum, ut auctores illius rationis supponunt, ergo frustra dicunt, per illam voluntatem illuminari. Est enim hæc illuminatio nomine tantum ad fugiendam verbis difficultatem, quia in re nullam proprietatem illuminationis habet. Unde integra manet difficultas tacta, quia ante illam voluntatem alter Angelus habet omnia principia intrinseca necessaria ad cognoscendum actum cordis alterius, nec potest per dissensum, vel carentiam consensus in alio occultari actus ejus, quia ille actus de se est intelligibilis, et aptus terminare cognitionem alterius, quæ terminatio non potest impediri per voluntatem ejus, quia nec est medium, per quod tendentia actus in objectum fieri debeat, nec alia ratio impedimenti ibi cogitari potest. Ergo frustra fingitur talis illuminatio. Denique omne ens immateriale est de se intelligibile in actu, ac subinde satis illuminatum objective, seu in ratione termini apti terminare cognitionem, si in alio sit vis intelligendi, ergo non est per necessaria alia illuminatio.

12. *Expenditur quarta.* — Actus non opus

est, ut inhaereat cognoscenti ipsum. — Quarta ratio Gregorii solum probat efficaciter, non posse unum Angelum cognoscere actum alterius per ipsummet actum alterius tanquam per principium cognoscendi eundem actum: nam ad hoc est necessaria conjunctio ejusdem actui cum ipsomet cognoscente, per modum formæ, vel alia intrinseca, et connaturali unionione, sicut supra dictum est de cognitione substantiæ Angeli per ipsamet tanquam per principium, est enim eadem ratio servata proportionem. Ad probandum autem absolute quod actus voluntatis sit occultus omnibus aliis, est futilis ratio. Quia actus voluntatis alterius non tantum per seipsum, sed etiam per speciem aliquam intelligibilem cognosci potest intuitive, et in se: ut autem per speciem cognoscatur, non oportet, ut inhaereat cognoscenti, nec quod aliqua speciali unionione illi jungatur, ergo si in alio est et lumen, et species talis actus, non potest esse illi occultus ex eo tantum capite, quod illi non inhaeret. Major probatur aperte generali ratione, et inductione aliarum rerum intelligibilium actu: nam videri non possunt. Et eadem ratione, et inductione probatur minor, a qua nulla ratione excipi possunt actus voluntatis. Et utrumque etiam convincitur, quia isti cognoscuntur ab aliis Angelis, consentientibus illis, quorum sunt actus: tunc ergo videntur per species, et sine inhaerentia in cognoscente, ergo illa inhaerentia non est per se necessaria ad talem cognitionem, ergo ex defectu ejus non potest reddi ratio, ob quam actus voluntatis sit occultus, quamdiu ipsa non consentit, ut ab alio cognoscatur, si ante illam voluntatem lumen, et species in alio reperitur.

13. *Impugnatur amplius.* — Confirmatur, quia Angelus cognoscit habitus et species alterius Angeli, neque ad illos cognoscendos oportet, ut inhaereant cognoscenti, quia sufficit, ut species illorum habeat, ergo idem erit de actibus. Neque Gregorius aliquam specialem rationem adducit, propter quam illa conditio in actibus necessaria sit. Manuctio autem, seu conjectura, qua utitur Gregorius, non urget, sic enim ait: Licet unus Angelus sit intime conjunctus homini, et quasi penetrative in illo, et in anima ac voluntate ejus, non poterit intueri actus voluntatis ejusdem, ergo signum est, quod ad intuendum actum est necessarium, ut ipsi cognoscenti intime inhaereat. Respondetur enim imprimis, hanc conjecturam petere principium, quia sumit id de quo est quæstio. Deinde respondetur, nullam esse

illationem, nullumque esse tale signum: nam potest id aliunde provenire. Ut si unus Angelus non haberet speciem substantiæ alterius, vel animæ nostræ, etiamsi esset indistans, seu penetrative in illis, non videret illas substantias, aut species vel habitus earum, et tamen ratio non esset, quia ad hæc cognoscenda sit necessaria inhaerentia, vel alia unio realis intima, sed quia est necessaria unio intentionalis per speciem, quæ ibi deest, ut supponitur, ergo similiter in præsentia, dato illo antecedenti, quod supponitur, ratio, cur actus sit occultus, non erit, quia non inest Angelo cognoscenti, sed aliunde petenda erit.

14. *Expenditur quinta.* — *Expenditur sexta.* — Quinta ratio Richardi parum movet, quia vel petit principium, vel per metaphorica verba, quæ explicari non possunt, difficultatem fugit. Nam quid est in anima, vel in Angelo illa profunditas, ad quam non potest alius Angelus ingredi cognitione? Si enim est aliqua specialis conditio voluntatis occultantis suos actus, hanc conditionem, et rationem ejus inquiremus: nam sola affirmatio talis profunditatis sine alia ratione, idem est, quod assertionem repetere, et rationem ejus, quam inquiremus, non dare: si autem aliquid aliud nomine profunditatis significatur, declaretur, quid illud sit. Nam in profundo ipsius animæ est ipsa voluntas, et ibi intrat Angelus ad intuendam voluntatem, et intellectum, et in intellectu videt species, et in voluntate habitus, et fortasse etiam actus mere naturales, si dantur, quæ omnia sunt in eodem profundo. Unde quod Richardus addit, licet videre posset dæmon aliquid novum sine nova specie, etiamsi speciem talis rei antea non haberet, nihilominus non posset actus voluntatis intueri. Hoc, inquam, falsum reputo, ut paulo post dicam, et gratis asseritur, quia nulla ejus ratio redditur, in quo laboramus. Sexta denique ratio Alensis nullius momenti est. Primo quia major simplicitas in spiritualibus non occultat rem, sed facit illam magis intelligibilem. Secundo quia non est simpliciter actus voluntatis liber, quam naturalis, neque actus, quam habitus, vel quam ipsa potentia, vel substantia. Tertio quia actus voluntatis humanæ non sunt adeo simplices, cum in ordine spirituali infimi sunt.

15. *Quam aliam rationem offerat Vasquez.* — *Impugnatur.* — *Secundo.* — His ergo difficultatibus alii oppressi succumbunt, dicentes rationem occultationis istorum actuum solum esse, quia sunt objecta improporcionata naturali lumen angelico: hujus autem improporcionis

non esse aliam rationem postulandam, nisi quia hæc est natura talium actuum, quam colligimus ex his, quæ nobis de illis revelata sunt. Nam cum natura angelica nobis satis perspecta non sit, mirum non est, quod nec discernere valeamus, cum aliqua objecta sint illis improporcionata, licet talia esse ex testimoniis authenticis deducamus. Hæc est longissimæ disputationis resolutio, et conclusio P. Vasquez in disputat. 209, et in eam veluti necessitate quadam inductus est, quia putat, Angelum cognoscere sine speciebus virtute sui luminis: non potuit autem in ipso lumine angelico defectum virtutis agnoscere, et ideo ad illam recurrit, licet rationem ejus ignorare se fateatur. Non possumus autem in hac ratione quiescere. Primo quia non est absolute verum, actum voluntatis esse objectum improporcionatum intellectui angelico: nam in ipsomet Angelo elicente talem actum, satis proporcionatum objectum est sui intellectus, ergo non videtur esse posse improporcionatum objectum intellectus alterius Angeli perfectioris, vel æque perfecti: unde non solum sine ratione, sed etiam contra rationem talis improporcionatio affirmari videtur. Quia omnis improporcionatio inter objectum, et potentiam oritur, vel ex excellentia objecti, vel ex defectu potentiae: sed ille actus non est excellentior respectu æqualis, vel superioris Angeli, quam respectu ejusdem, nec lumen intellectus est minus perfectum, ergo. Secundo quia consentiente Angelo, cujus est talis actus, ab alio cognosci potest, ergo est proporcionatum objectum: sed hanc proporcionem non fecit consensus ipsius Angeli, quia ille consensus, nec objectum, nec potentiam alterius mutat, ergo antea erat objectum proporcionatum, et integra manet difficultas, quomodo posset sola carentia consensus unius Angeli impedire, ne alius objectum sibi proporcionatum intelligat.

16. *Tertio impugnatur.* — Tertio sic rem declaro, quia duplex ratio in objecto consideratur, moventis, vel terminantis. Vel ergo dicitur ille actus improporcionatus in ratione objecti motivi, et hoc non refert, quia si ad intelligendum talem actum non indiget alius Angelus specie impressa, neque motione objecti indiget, quia objectum potentiae cognoscentis non est motivum, nisi in ordine ad speciem: aut certe si requiritur species, hæc supponitur in Angelo, ut alii auctores docuerunt: vel dicitur actus ille improporcionatus in ratione termini, seu objecti terminativi (ut

vocant) et hoc dici non potest, si in alio supponatur lumen sufficiens ad cognoscendam entitatem talis actus, et species ejus, si necessaria fuerit. Quia his positus nulla proportio specialis necessaria est in objecto, ut terminet actum, quia hæc terminatio non est aliquid in objecto, sed est denominatio ab actu, nec fit quasi per transitum actus supra objectum, sed per solam representationem, quæ fit per actum formaliter in potentia cognoscente, et potest fieri ex virtute cognoscendi, et specie impressa sine nova capacitate requisita ex parte objecti. Unde res materiales, quæ in ratione objecti motivi sunt maxime improporcionata, si intra potentiam adsint intentionaliter per species, eo ipso sunt aptæ ad terminandum actum, et objecta supernaturalia, quæ maxime improporcionata videntur respectu luminis naturalis: si fiant proporcionata veluti in ratione objecti motivi per species, et lumen infusum, eo ipso sunt proporcionata in ratione terminativi objecti, ergo si ex parte principii activi habet intellectus, quidquid necessarium est ad cognoscendos actus hujusmodi, nam vel non est necessarium objectum motivum, vel jam sub ea ratione est proporcionatum potentiae, ergo etiam in ratione terminativi erit proporcionatum, quia non est hæc posterior proportio a superiore separabilis.

17. *Vera ratio cur Angeli non cognoscant internos actus liberos, est defectus speciei concreatae talium actuum.*—Dico ergo, rationem hujus veritatis reddendam esse ex parte actus primi necessarii ad cognoscendos hos actus liberos voluntatis creatæ. Quia nimirum Angeli ex natura sua non sunt sufficienter constituti in actu primo ad eliciendam cognitionem talium actuum, et ideo illos naturaliter cognoscere non possunt. Illatio hujus rationis manifesta est. Antecedens autem declaratur, quia actus primus duo requirit, (ut nos supponimus) lumen, seu potentiam, et species: ex parte luminis, seu potentiae activæ fatemur nihil deesse, ut patet manifeste in cognitione horum actuum post consensum habentium illos: nam per illum consensum non crescit lumen, vel virtus activa potentiae angelicæ, ergo ex illa parte Angeli erant antea sufficienter constituti in actu primo ad illam cognitionem. At vero alterum requisitum ad completum actum primum, scilicet species, potuit in Angelis deesse, ergo dicendum est, illis defuisse, et hanc esse rationem, ob quam non possunt cognoscere hos actus, nisi illis per locutionem, vel alio modo manifestentur. Hæc ultima conse-

quentia probatur ex dictis a sufficienti partium enumeratione, quia non potest objectum esse occultum alteri, si ille alter habeat virtutem sufficientem, et omnia principia ex parte illius requisita ad tale objectum cognoscendum, quod manifeste probant omnia contra alias rationes, et opiniones adducta, ergo necessario dicendum est, aliquod principium hujus cognitionis Angelo naturaliter deesse, ergo cum non desit ex parte luminis, necesse est, ut ex parte speciei deficiat.

18. Hanc rationem tradit expresse Richardus, in 2, d. 8, art. 2, quæst. 4, in prima ratione sua, et Capreolus ibi quæst. 4, art. 1, in fine primæ conclusionis, ubi ita D. Thomæ rationem explicat ex eodem D. Thomæ, quæst. 8, de Verit., art. 13, et in summa ita rationem proponit: *Cui non convenit actus primus, neque actus secundus: sed Angelus non habet naturaliter actum primum respectu hujus actus secundi, qui est cognitio propria, et distincta voluntatis alterius, ergo ignorat illam. Minor probatur, quia species intelligibiles intellectus angelici non sunt naturaliter representatione propria, et directe motuum voluntatis alienæ.* Et in art. 3, in solutione ad 4, Durandi contra primam conclusionem idem repetit, dicens, non habere Angelum naturaliter concreatam speciem, representantem sibi volitionem alterius. Et adducit optimum locum D. Thomæ, quæst. 16, de Malo, art. 8, ad ult., ubi cum adduxisset in argumento propositionem Augustini dicentis, Angelum intelligere per species a principio sibi concreatas, in responsione eam limitat, ut de rebus naturalibus, non de actibus internis voluntatis intelligatur. Similiter modo exponunt rationem prædictam, licet fortasse non in eodem sensu, Ferrarriensis, dicto cap. 154, § Circa autem, et Cajetanus, dicto art. 4, et ibi fere cæteri expositores moderni, qui dicunt, species concreatas Angelis non representare actus liberos voluntatis, et rationem reddunt, quia sunt alterius ordinis in hoc, quod non pendent a causis naturalibus et determinatis ad unum, et ita rationem D. Thomæ inducunt.

CAPUT XXIV.

OBJECTIONIBUS CONTRA RATIONEM POSITAM OCCURRITUR.

1. Contra rationem proxime factam, ut magis explicetur, imprimis objici potest, quia gratis dicitur, Angelum non habere species

innatas actuum voluntatis alienæ, cum habeat species concreatas aliarum rerum omnium naturalium, quia intellectus Angeli est in potentia passiva naturali ad cognitionem horum actuum, ergo ex natura sua postulat speciem, qua constituatur in actu primo ad talem cognitionem, ergo non minus deberet habere illam innatam a principio, quam cæteras. Probatur hæc ultima consequentia, tum quia tota ratio ponendi species innatas in Angelis est, quia propter perfectionem suam postulant semper esse in actu primo, in his, ad quæ naturalem potentiam habent, tum etiam quia isti actus liberi frustra dicuntur esse alterius ordinis, cum secundum entitatem suam naturales sunt, et lumini intellectus angelici sint proporcionati, ut probatum est: tum denique quia species Angeli representans substantiam, representat etiam ejus accidentia, et potest illa representare sive naturaliter ab illo manent, sive libere, nec ibi reperitur alia diversitas ordinis.

2. *Secunda difficultas.*—Secundo argumentor; quia Angelus potest quidditative cognoscere hos actus priusquam fiant, cognoscendo etiam illos ut posibles, licet non ut futuros, ergo habet species illorum, ergo per illas species cognoscet illos intuitive, quando fuerint existentes. Antecedens videtur notum, et concessum ab omnibus, et probatur, quia illi actus quoad quidditatem, et possibilitatem habent necessariam connexionem cum rebus naturalibus, id est, cum substantia, et voluntate alterius Angeli, vel animæ, et sunt proporcionati lumini angelico. Prima consequentia probatur, quia quidditas rei non potest cognosci sine specie. Dices, cognosci per speciem substantiæ, et voluntatis alterius Angeli. Respondetur, parum referre, etiamsi hoc detur, quia illa species erit universalis suo modo, et ita erit species actuum, quod ad vim primæ consequentiæ sufficit. Secunda ergo probatur, quia supra dictum est, per eandem immutatam speciem, per quam cognoscitur res singularis ut possibilis, cognosci præsentem, quando est, et ita difficultatem de cognitione futurorum expeditivimus. Ergo simili modo eo ipso quod actus incipit esse in voluntate aliena, est cognoscibilis ut præsens, et actu existens per eandem speciem, per quam prius cognoscebatur ut possibilis, et tunc redeunt difficultates positæ, quod illa potentia est in actu primo, et actus est objectum cognoscibile, ac proporcionatum, nec potest per solam voluntatem occultari, aut ejus cognitio impediri.

3. *Tertia.*—Tertia et præcipua difficultas est, quia si Angelus careret speciebus talium actuum, consequenter essent in illo denuo producendæ, quando fit potens ad cognoscendos eosdem actus, et ita illos cognosceret postea per species acquisitas, non per concreatas. Hoc autem repugnare videtur doctrinæ D. Thomæ, quam sequitur, quod Angelus non acquirat species a rebus. Et in easdem, vel etiam in novas difficultates incurrit: nam si talis species denuo fit in Angelo, a quo, quæso, fit? Nam si Deo infundi debet, cur non a principio fuit indita? si vero ab objecto sumenda est, aut per virtutem intellectus agentis Angeli intelligentis et hoc non, tum quia nullus est talis intellectus agens, ut supra dictum est, vel etiamsi admittatur, aut naturaliter efficiet statim illam speciem, et actus non erit occultus: vel oportebit illam effectorem procedere ab aliqua prævia conjunctione cum objecto, quæ intelligi non potest, ut supra generaliter probatum est. Aut denique illa species fit ab ipso Angelo, cujus actus intelligendus est, et hoc etiam dici non potest, quia vel fit a voluntate Angeli immediate, et hoc non, quia Angelus nihil potest efficere in alium per voluntatem suam, nisi motum localem, vel fit per ipsummet actum cognoscendum ab alio tanquam per objectum actu intelligibile, et sic species naturaliter, ac necessario manabit ab illo objecto, et consequenter non erit objectum occultum, sed naturaliter, ac necessario notum. Ac denique in hominibus est specialis difficultas, quia non possunt efficere speciem in Angelis, ergo nunquam Angeli poterunt naturaliter videre actus liberos voluntatum humanarum, quod videtur absurdum.

4. *Notatio ad solvendam primam difficultatem in numero primo.*—Ad primam difficultatem respondemus, non gratis, sed cum magno fundamento constitui discrimen inter actus liberos et substantiam, et accidentia naturalia, quod species istarum rerum naturalium sunt Angelis concreatæ, non vero species actuum liberorum. Ad explicandam autem rationem advertimus ex supra dictis, non esse debitum Angelo naturaliter, ut naturalem potentiam, quam habet ad intelligendum et ad recipiendas species rerum a se naturaliter cognoscibilium, habeat omni ex parte completam et in actu primo constitutam: nam potentiam naturalem habet ad species rerum possibilem, et tamen illas, per se loquendo, concreatas non habet, item suorum actuum præteritorum concreatas non habet species, cum habeat na-